



משנה ברורה

אבן העזר

סימן ג

ניתן להשיג:

אלעד: 0527134699

אשדוד: 0527665330

בני ברק: 0548456050

ירושלים- גאולה: 0583228066

נווה יעקב: 0527655754

רמות: 0527615176

נתיבות: 0527665330

רכסים: 0556706923

רעננה: 0548456050

תל ציון: 0527144551

למשלוח ע"י הדואר בכל הארץ: 0533105347

להערות: פאקס 02-6514883

לתשלום או לתרומות: נדרים פלוס.

יש להקיש קופות נוספות, אוהל משה רמות ב', כולל דיינות עומקא דדינא.

דין בן שהוא ספק לכהונה סימן ג

ג דין בן שהוא ספק לכהונה. ובו ט' סעיפים:

א "מי שבא *בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן (א) ואין מעלין אותו לכהונה על פי עצמו
(ב) ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו הגה ויש אומרים דנאמן לקרות בתורה ראשון

ביאור הלכה

משנה ברורה

א (א) ואין מעלין. ר"ל אין מניחין אותו לנהוג במנהגי הכהונה
אלא אם בא לעשות כן (ה) מוחין בידו מיהו אם עבר ונשא כפיו
או אכל בתרומה מסתברא דלא עבד איסורא אחרי שהוא יודע שהוא
כהן: (ב) ולא יקרא. ואע"ג דליכא איסורא לישראל לקרוא ראשון
דמשום דרכי שלום בעלמא הוא דכהן קורא ראשון מ"מ (ג) חיישינן
שמא יאכל בתרומה ע"י דהא מעלין מקה"ת לכהונה כדלקמן ס"ג:

טמאה שמא זה אינו כהן ומציא ראייה מתשובת הרי"ש ס' נד שכתב דכהנים שזומנו רק מפני חזקתן קורין בתורה ראשון וסובר הרשד"ם דכהני
חזקה הו' כהני ספק וצ"ד ס' רנה כתב עוד דהכהונה צוה"י אין ולא ורפיא בידן וגם בתשובת מהר"י וויל ס' קג כתב דאין נותנין חלה לשום
כהן צוה"י משום דלא מוחזקין בכהן ודאי צוה"י וכתב המ"א סו"ס תנו טעמו דכל כהן חיישינן שמא נחללה אחת מאמותיו וכתב עוד המ"א ס' ק
רא סק"ד דמזה הטעם אין נוהגין צומנו דדין וקדשתו וכ"כ התומים ס' טו והמנ"ח סוף מלוה רסט ותשובת ר"פ או"ח ח"ב ס' לט ובס' שאלת
יעב"ץ ח"א ס' קנה כתב דמטעם זה נריכים הכהנים להחזיר מעות הפדיון וכע"ז כתב בדברי חמודות פ"א דזכורות אות ט' ומכ"ז נראה דכהני
זמנו ל"ה אלא ספק כהנים והנה באמת רוב האחרונים חולקין ע"ד מוהרשד"ם [והמה מהר"ט ס' קמט ומהר"ש ח"ג ס' נד וזכרון יוסף ס' ק
ג' ומהר"י לביט לוי כלל ד' סו"ס כט וכלל ה' ס' לג וכנס"י סו"ס נו (ועי' ס' נח) וחוט השני סו"ס יז ודבר שמואל ס' קט וחוו"י ס' קסו ונשאל
דוד יו"ד ס' כז ויפה מראה פ"ח דזכורות ה"ב והוצא צננה"ג ס' ו' צהג"י סק"י צ ופרח מטה אהרן ס' נא ומהר"ה"ח צמנחת קנאות ודרכי
ההוראה סו"ס ב' וס"ס שס ס' ו' ובכתובות כה ע"ב וחק"ל ס' ב' ומהר"ם שיק סו"ס ו' וישוע"י או"ח ס' שמג סוסק"ב ויש אריה ח"ב ס' נג
וצנין ציון ס' קכח ופתח"ד ס' קכח אות ד' ומינא ומקדא ח"ב דקכ"ו ע"ב ודברי חיים סו"ס י' וחיים ושלום ס' עז וערוה"ש יו"ד ס' שה סנה"ה
ובשאר דוכתי וסד"ח מע' כף כלל כז בשם כמה אחרונים וחוו"א ס' ג' וכ"מ בצרכ"י ס' ו' סק"ג וצמנ"ח מלוה רסט וציאור הגר"א סו"ס תנו
וכתבו צוה כמה טעמים אחד דדוקא צומנס שרוב כהנים יש להם כתב היחס ע"כ הני דליה להו ריע חזקיהו אכל צומנו שהכל אין להם כתב היחס
ל"ש צוה ריעותא ועוד דאחר שהחזיקו עצמם לכהנים שזו אנפשייהו לכל איסורי כהונה דדוקא לענין זכויות הכהנים כחלה ופדה"צ ומלות וקדשתו
כהנים וע"כ בכל חד חזינן בחר רוצא וכתבו דדברי מהר"י לא שייכי לענין איסורי כהונה וראיה דהרי"ש גופיה ס' שמח מחמיר בנשא חלוה דכופין
חיישינן ליחסוס דליה ל"מ רוצא וגם ל"ש צוה דין שויה אכל לא להקל באיסורי כהונה וראיה דהרי"ש גופיה ס' שמח מחמיר בנשא חלוה דכופין
להוציא וכן בשאלת יעב"ץ הנ"ל כתב דאין לפדות בן כהן שלא יבואו להקל בקדושתו ומסקי הרבה מאחרונים הנ"ל דאין מרפין סדרת מהרשד"ם
לספק כלל ואפי' לסניף בעלמא ומ"מ כמה וכמה אחרונים הסכימו לסדרת הרשד"ם [והמה רצני וגליה מוהר"צ צרפתי ומהר"ל סרואל ומהר"י
גרשון בתשובה שצו"מ מהר"ט ס' קמו ותשובת שצו"מ ח"א ס' נג ותשובת צני משה ס' ל' ותפא"י צחומר בקודש פ"ד הגה ח' וצית אפרים או"ח
ס' ו' ואה"ע סו"ס קכב ומהר"ש"ק צהאלף לך שלמה ס' יד וסו"ס לח ותשובת דברי יואל סו"ס קיח וכ"מ בשעה"מ פ"ט מהא"צ הכ"ג] וכתבו
הטעם כי מרוב אריכות הגלויות נחלצו הכהנים ואפי' רוצא לא נשאר בהם וכמ"כ רש"ל צ"ש"ב צ"ק פ"ה ס' לה וכדאיתא בספר חסידים ס' תרל
במעשה רב האז עס אליהו ז"ל וגם הרבה נכנסו לכהונה בשקר ע"פ עצמן [כדאיתא בתשובת מהר"ש"ס ס' נג בלשון השואל ובחו"י ס' קי ובח"ס
בכתובות הנ"ל ובחו"א שביעית ס' ה' ובתשובת צנין אב שכתבו לקמן וכהנה רבות] ומלך מה שהחזיקו עצמם לכהנים כתב בתשובת אגרו"מ יו"ד
ח"א ס' רל דל"מ חזקה אלא למה שהחזיקו כגון לישא כפיים ולקרות ראשון אכל לאיסורי כהונה לא מקרי החזקו אלא"כ בא לפניהם לישא אשה
האיסורה לכהונה ונמנעו מחמת כהונתם וזה אינו מצוי וגם נראה לעני"ד דכלא"ה לא שייך צוה דין שויה דזהו דוקא היכא דאיהו קים ליה שהוא כהן
אכל הכא איהו גופיה לא קים ליה דאינו יודע יחוסו רק מחזיק עצמו לכהן ממנהג אבותיו וצוה ל"ש דין שויה [כמבואר בהרמב"ן והרא"ה והרשב"א
והריטב"א והר"ן בכתובות ט' ע"א ומש"כ השמק"ו דלרש"י אמרינן שויה אף צדלא קים ליה אינו מוכרח והתוס' דף ב' ע"א מוכח דמפרשי דעת
רש"י ככל הנך בכוותא ע"ש צד"ה שאלן ולפ"י אין להרחיק כ"כ דעת הרשד"ם מהלכה ומש"כ מהר"ט וחק"ל ותשו' דבר שמואל וס' קובץ תשובות
דאף הרשד"ם לא הקל אלא בספק שצויה דכלא"ה אית צה ספק דרבנן לקולא מלבד שכל האחרונים לא פירשו דבריו הכי באמת הוא דוחק גדול דא"כ
היה לו להרשד"ם להזכיר הספק דרבנן קודם שהציא דברי הרי"ש ומדכתבו אח"כ ש"מ דהספק הוא משום דהוא ספק כהן ע"ש והנה לענין מעשה
סתימת המחבר שהציא כל דיני הכהונה כמו שהם צ"ס מוכח כדעת רוב האחרונים דפליגי אהרשד"ם וכן הסכימו הרבה גדולים [קובץ תשובות ח"ד
ס' קמה ושצט הלוי ח"י ס' רכד ורכה ומשנה"ל ח"ב ס' ער ותשובה"נ ח"ה ס' שכה וצ"ד] ורק היכא דכלא"ה יש צדדין וסיבות להחמיר מצדדין
לצדק סגרתו לסניף [עי' בתשו' מנחת יצחק ח"א ס' פז וקובץ תשובות ח"א ס' קמו וח"ד ס' קמה ותשובה"נ ח"א ס' תשלד וח"ב ס' תרפא וח"ג
ס' תט] אכל בתשובות יצי"א [ח"א מס' כו כמה תשובות עד ס' לה] תופס סדרת מהרשד"ם לעיקר דהגם שרוב אחרונים חולקין עליו מ"מ אי
הוה שמיע להו דברי הס"ס הו' הדרי צהו ע"ש [מיהו צמהרש"ל נראה דידע להו וצ"ע] אכן באותם אשר אצותיהם מכמה דורות לא שמרו מו"מ
כתב בתשובת שה"ל דבהם הגדרת רבנו המהרש"ל אמיתה של תורה דרוסם נחלצו ואצדו חזקת כהונה ע"ש וכדבריו כתב צהדיא הרדב"ן צחקנת
עגונות ס' לא ע"ש וע"כ הסומך להקל צוה צודאי יש לו ע"מ שיקמוך. כתב בתשובת צנין אב ח"ד ס' ח' דמש"כ בתשובת יצי"א ח"ו ס' ט' שהדבר
מצוי בערי פרס ליתן תואר כהן לאנשים מכובדים צעיניהם ויש כאלו שנודרים צעת חליים שאם יקומו מחליים יהיו כהנים וע"כ יש לצדק זה לספק
להקל באיסורי כהונה [ור"ל אפי' להחולקים על הרשד"ם] היינו דוקא צעודא דידיה שקורין לו כהן אכל הוא א"י אם הוא כהן וגם לא נשא כפיו
עם הכהנים וגם ע"א מעיד שמכיר משפחתו שאינם כהנים רק נתנו להם תואר זה כי היו מחשושי העדה ומזה יש ללמוד דאכל יוצאי פרס מי שלא
הוחזק בכהונה אין מעלין אותו לכהונה ע"י שש משפחתו כהן אכל ודאי דאוחס המוחזקין בכהונה הרי הם ככל כהני זמן זה ואין לערער עליהם
וכתב שדיבר צוה בע"פ עם הגאון בעל יצי"א והסכים עמו וע"ש שמסיק כן להלכה ודלא כגדול אחד שהורה צהיפך: * בזמן הזה. וכ"ש בזמן
הבית אינו נאמן אלא משום סיפא נקטיה דבע"א או במסל"ת נאמן דדוקא צוה"י נאמן אכל בתרומה דאורייתא לא דקי"ל כר"י דאין מעלין לכהונה
ע"פ עד אחד ומסל"ת לא מהימן דאורייתא ועיין ציאור הגר"א ואולי גם הוא נחמין לזה:

שער הציון

(א) צרכ"י דלא כמהריק"ש ואפי' זוטרי: (ב) צ"ש:

דאחא קמיה (ג) ולישא את כפיו [א] בזמן (א) הזה (ד) שאין לנו תרומה דאורייתא שנחוש שמא יעלו אותו לתרומה (ז"י נשם הרמ"ך) וכן נוהגין האידנא בכל מקום (ה) שאין נוהגין בתרומה בזמן הזה [ב] * וליכא למיחש למידי. יולא יאכל (ו) בקדשי הגבול עד שיהיה לו יעד אחד [ג] (ז) * אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה (ח) וחללה ואינו מיטמא למתים ואם נשא [ד] או נטמא (ז) (ט) לוקה והנבעלת (לו) * אם היא פסולי כהונה (ה) [ה] (י) * ספק (ג) חללה ו"אם היה מסיח לפי תומו (יא) נאמן כיצד מעשה באחד שהיה מסיח ד מעובדא דר' דכ"ה ע"ב ודעת הרמב"ן שהמעשה היה כשאינו ידוע שהוא אביו ונאמן במגו דאי צעי מצי אמר אחר אני והיה מעיד * (כתב ה"ה משום דשוניהו לכל פסולי ואיסורי כהונה אנפשיה חד"א ונאמן ע"ע להחמיר) ה מעובדא דר' שם דכ"ו ע"א

קיצור פתחי תשובה

באר היטב

(א) הזה. אחרונים חלקו וכתבו דנאמן לקרות בתורה הואיל ואין איסור בדבר אבל לישא את כפיו דאיכא איסור עשה מדאורייתא דכתיב כה תזכרו אתם תזכרו ולא זרים אינו נאמן. ערש"י בכתובות ד' כ"ד ע"ב וע' צ"כ כל כתבי דאמר ר"י שם מימי לא עברתי על דעת חזירי אם אומר[ים] לי עלה לדוכן וכו' כתבו שם תו' לא ידע ר"י מה איסור יש בזה ע"ש. וב"ש כתב כל דבר שאין לו הנאה לא חיישינן שיעשה איסור מש"ה לא חיישינן לשום דבר אלא שמא יאכל בתרומה אבל אין חשש משום נ"כ או שיעלה בתורה. ממילא צ"י דנוהגים בתרומה בזמן הזה כמ"ש צ"ד סימן של"א אינו נאמן אפי' בזמן הזה. ח"מ צ"ש. וזה"ל כתב דנאמן בזמן הזה אפי' צ"י ע"ש. ויש לחקור אם נאמן ליתן לו ה' סלעים בשביל פדיון הבן. ואם אינו נאמן הואיל דאיכא איסורא דאורייתא והוא נהנה וכסצרת הב"ש א"כ קשה למה נאמן לקרות בתורה ראשון ולישא כפיו בזמן הזה דליכא תרומה הא איכא חשש זה דפדיון הבן וצ"ע. כלל העולה מדינים אלו לענין יוחסין לכ"ע צענין שני עדים כשרים ולתרומה דרבנן די עד א'. צ"ש: (ב) לוקה. כיון שמחזיק את עצמו לכהן נאמן על עצמו להחמיר והוי התראת ודאי: (ג) חללה. וכהן אחר שצא עליה אינו לוקה משום חללה ודאית וכן זרעה ספק חללים אבל הוא עצמו שחזר וצא עליה לוקה משום חללה לפי דבריו כמו דלוקה אותו משום גרושה:

ביאור הלכה

משנה ברורה

(ג) ולישא וכו'. יש מן (ג) האחרונים שחולקים ע"ז וס"ל דאף הרמ"ך צעל דעה זו לא שרי לישא כפיו כיון דאיכא איסור עשה לזר לישא כפיו אבל (ד) הרבה אחרונים הסכימו לדברי הרמ"א וכתבו דמנהגן של ישראל תורה ואין להרהר אחריו: (ד) שאין לנו וכו'. ר"ל ואפילו צ"י דנוהג תרומה מדרבנן נאמן: (ה) שאין נוהגין בתרומה. כלל דהיינו בחו"ל המרוחק מא"י ור"ל דיש לסמוך על דעה זו (ה) דוקא במקום שאין נוהגין בתרומה כלל אבל במקום שנוהגין בתרומה אע"פ שהיא רק מדרבנן מודה הרמ"א דאינו נאמן. ודעת המחבר דאפילו בחו"ל שאין נוהגין בתרומה כלל אינו נאמן. והנה בזה"ל נוהגין להניח למי שצא ואומר כהן אני לישא כפיו וגם מעלין אותו לקרות בתורה ראשון ואפילו צ"י ואין צודקין אחריו כלל ואע"פ שהוא נגד הדין (ו) כבר נתפשט הדבר בגלותנו מכמה דורות ואין צידינו להחזיר הדבר ליושנו: (ז) בקדשי הגבול. היינו (ז) תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים: (ז) אבל אוסר. דשוניהו לכל איסורי כהונה אנפשיה (ח) חתיכה דאיסורא: (ח) וחללה. וה"ה (ט) חלוטה: (ט) לוקה. דנאמן על עצמו להחמיר (י) והוי התראת ודאי ועל כן אפילו (יא) לא הוחזק עדיין שלושים יום בכהונה לוקה: (י) ספק חללה. וזרעו ממנה (יב) ג"כ ספק חללים: (יא) נאמן. (יג) לאכול בתרומה בזה"ל ולישא כפיו ולקרות ראשון:

שער הציון

(ג) ח"מ ומג"א סי' קכח וכן משמע לשון הרמ"ך: (ד) לבוש וב"ש וישי"ע ועז"א ונחל"ש והנה מה שהקשה צי"ע איך נצטלנו ממ"ע מספיקא לא קשה כ"כ דהא קי"ל באו"ח סי' קכח דאינו עובר בעשה אלא"כ היה צביה"כ כשאמר הש"ץ כהנים או כשאמרו לו לעלות וא"כ הא סמא צידה לזאת או מציה"כ ומ"מ האמת אתם דבמה שנוגע לעצמו למה לא נאמינהו אי לא נפיק מיניה חורבא: (ה) ח"מ: (ו) חזו"א סי' ג: (ז) רש"י: (ח) הרה"מ: (ט) שבות יעקב ח"א סי' ג: (י) הרה"מ וב"ש: (יא) רוב אחרונים [מהרי"ט ח"א סי' קמו וצ"ח אפרים סי' נט ושו"מ תנינא ח"א סי' טו ויד המלך ונחל"ש ועז"א והגר"א ופ"ת בשם צרית אברהם וחזו"א סי' צ' סק"ז] דלא כמשנה למלך ושם שמעתא ש"י פ"י: (יב) ח"מ וב"ש. וכמו בסי' ד' ס"ל [צ"ח משה]: (יג) צ"ש והגר"א:

[א] בזמן הזה. ע"י צה"ט. וע"י צס' ישי"ע דבזמן המקדש שהיו מזכרין בשם המפורש איכא איסור עשה משא"כ בזה"ל וכמ"ש מהרי"ט ולכן מסיק דהעיקר בדברי הרמ"א: [ב] וליכא למיחש למידי. ע"י צה"ט מה שהקשה. וכן הקשה צס' צרכ"י: [ג] אבל אוסר עצמו. ע"י צס"ח תשובה מאהבה צמי שאמר על עצמו כהן אני אם יעשהו כהן אחר שליח לקדש לו גרושה אע"ג דכהן שאמר לכהן קדש לי גרושה ליכא שליחות והמעשה בטל הכא ע"פ מושכל ראשון נראה דחוששין לקידושין וסיים דעדיין נריך חלמוד. ולענין דהמושכל הראשון נוטה להיפך: [ד] או נטמא לוקה. ע"י צמל"מ דדוקא בהחזק שלושים יום אך מדברי ה"ה מוצא דאפי' בלא החזק וכ"כ בשו"ת צרית אברהם ע"ש: [ה] ספק חללה. ע"י צה"ט בשם ח"מ וב"ש דהוא עצמו שחזר וצא עליה לוקה. ותימה שלא הזכירו דברי הצ"ח שאינו לוקה:

ואם אינו נאמן הואיל דאיכא איסורא דאורייתא והוא נהנה וכסצרת הב"ש א"כ קשה למה נאמן לקרות בתורה ראשון ולישא כפיו בזמן הזה דליכא תרומה הא איכא חשש זה דפדיון הבן וצ"ע. כלל העולה מדינים אלו לענין יוחסין לכ"ע צענין שני עדים כשרים ולתרומה דרבנן די עד א'. צ"ש: (ב) לוקה. כיון שמחזיק את עצמו לכהן נאמן על עצמו להחמיר והוי התראת ודאי: (ג) חללה. וכהן אחר שצא עליה אינו לוקה משום חללה ודאית וכן זרעה ספק חללים אבל הוא עצמו שחזר וצא עליה לוקה משום חללה לפי דבריו כמו דלוקה אותו משום גרושה:

* וליכא למיחש למידי. לכאורה קשה דהא איכא למיחש שמא יעלה אח"כ הוא או זרעו לא"י ויחזיקו עצמם בכהנים ע"פ עדות שנהגו מנהג כהונה בחו"ל ומנאמי צספר חזו"א סו"ס ג' שכתב דמזה נראה דבאמת אין מעלין צ"י ע"פ חזקת כהונה בחו"ל ע"ש. ודע דהרבה אחרונים [צה"ט ואצ"מ וצרכ"י וחת"ס] תמהים בזה דאכתי איכא למיחש שמא יטול ה' סלעים דפדיון הבן שנוהג אף בחו"ל ועייין בחידושי חת"ס לכתובות דף כה ע"ב שכתב שכבר אירע מעשה כזה והנה יש מן האחרונים שמיישבים זה קצת אבל דצריהם דחוקים וגם מציאור הגר"א נראה שאינו מסכים להמנהג וע"כ לעיקר הדין טוב יותר לתפוס כהמחבר אכן לענין מעשה בלא"ה אין מקפידין בכ"ז בזה"ל וכמ"ש צמ"ב: * אם היא פסולי כהונה. כ"כ הצ"י בשם ה"ה"מ וע"י צס' חזו"א סי' צ' סק"י שכתב דלולי דצריהם יש לפרש אפילו בכשרה דכיון שאין לנו מכירין אותו חיישינן שמא חלל הוא וכמ"ש הרמב"ם צה"י"ד (לפנינו הט"ו) וכפירוש קמא (נדל"ל צה"ר) שפירש ה"ה"מ דדעת הרמב"ם צה"ה ע"ש ונראה דהצ"י נאיד מזה משום דהתם שאני שאנו יודעים שאצ"ו כהן ע"כ חיישינן לחללות אבל הכא דלא ידעינן כלל שהוא מזרע כהן לית לן למיחש לחללות: * ספק חללה. עייין צביאור הגר"א שמתמה ע"ז דכל לגבי אחרים לא מהימן כלל ואפילו לספק עלינו כדמוכח ביצמות ובסנהדרין ע"ש ואפשר דסובר הרמב"ם דהיה דיצמות שאני שהוא מוחזק אצלנו לגר ע"כ אינו נאמן היפך החזקה אבל הכא לא הוחזק מעולם והיה דסנהדרין שאני דכיון דלגבי עצמו לא מהימן כלל משום דאין אדם משים עצמו רשע ע"כ לא מספקין כלל גבי אחרים אבל הכא נאמן הוא גבי עצמו לכמה דברים: